

VREME

**ALERGIJE:
KAKO SE
ZAŠTITITI**

10. maj 2001. Cena 70 din, Crna Gora:

2.50 dem Broj 540

**SLUČAJ
VUKA OBRADOVIĆA**

JEDNA MRAČNA AFERA

BANJALUKA: EKSPLOZIJA MRŽNJE

Obojena sloboda

Hanif Kurejši: **CRNI ALBUM**, Beograd, Plato, 2000; prevela Ana Selić

Neobično osećanje zadovoljstva rađaju ponovni susreti sa autorima i delima koja sam upoznao pre ove izgubljene decenije. Među njima posebno mesto zauzima, naravno, Pinčon kome se i kod nas počinje da priznaje status klasika, ali se malo prevodi. Fouls i Barns su u međuvremenu postali popularni i čitaju se u jednom dahu, sa intelektualnom groznicom, a Išiguru i Osteru kao da nedostaje još samo najfinija završna nijansa pa da njihova izuzetna proza i neka nepodnošljiva uzdržanost i prećutanost u njoj stanu u red neprolaznih književnih vrednosti.

Ipak, epohu koja je za nama obeležio je skandal koji baca senku na čitav kraj veka. Ni suđenja za književnu sablazan Bodleru i Foberu koja su obeležila XIX vek, nekmoli osude Lorenza ili Silvije Plat u dvadesetom, ne mogu se porediti sa presudom u obliku verske fatve koju je ajatolah Homeini uputio Salmanu Ruždiju. Na jednoj strani sveta urušavao se komunizam, na drugoj do kraja je doveden verski fanatizam, a razvijeni zapadni svet stezala je čelična logika kapitala koji je u Britaniji imao oblik tačerizma.

Usred ovakvog društvenog haosa smestio je Hanif Kurejši junaka romana *Crni album*. Šahid se lomi između sudbine više srednje klase naturalizovanih Britanaca i muslimanskog nasleđa Pakistana, dok u isti mah proverava doseg obesmišljene građanske slobode. Šahid je raspet između studentske usamljenosti i pripadništva borbenej grupi islamskih fanatika, između savremenog imoralizma, droge i seksualnog izvivljanja, i religioznih propovedi i stihova. Odnosno, između terora rasnih i klasnih predrasuda i terora nacionalnog identiteta i verske posvećenosti.

Kada se sve to uzme u obzir, reklo bi se da je knjiga na neobičan način podsticajna i za našeg čitaoca, jer pogađa fundamentalističke i nacionalističke predrasude s jedne strane, a s druge ne dopušta da se olako preuzme iluzija o tobožnjoj lepoti svega što se odigrava u zapadnim društvima, kao da su dobrota i pravičnosti njihov jedini i najosnovniji lik. Štaviše, suočavanje sa imoralizmom, što je bilo svojstveno modernoj književnosti na prelomu XIX i XX veka, u Kurejšijevoj prozi čitaoca ne ostavlja na miru i ne prepušta mu nikakvu iluziju o tzv.

dobrom društvu. Najbolje stranice, međutim, nisu one koje ocenjuju rezultate društvenih dilema poslednje dve decenije Zapada, već one u kojima se u parodiju pretvaraju socijalne utopije šezdesetih godina.

Tu negde je i granica književnog oblikovanja ovog romana: on predstavlja same probleme, ali ne pronalazi književni oblik u

kojem se težina dilema simbolički posreduje. Konstrukcija romana pretvara se u svojevrstan pripovedni traktat, bespoštednu dijagnozu moralne truleži ne samo prividnog društvenog blagostanja nego i pokušaja da se u nekom novom nacionalnom i verskom aktivizmu obnove snage koje su društvo u ranijim razdobljima čuvala od rasula. Ukoliko je da bi odoleo blasfemiji Zapada neophodno da junak prepozna, obnovi i prevlada nacionalni identitet, Kurejši za to ima razumevanja. Ali, ako to znači suzbijanje slobode, naročito dobro predstavljeno u onoj lukavosti sa kojom se u svrhu neslobode i netolerancije koriste institucije i običaji građanskog društva, tu je granica na kojoj potresan i težak Kurejšijev roman svog čitaoca pokušava da otrezni.

Granica slobode u Kurejšijevom romanu upečatljivo je predstavljena upravo Ruždijevim *Satanskim stihovima*, za koje i pisca ovih redova vezuju posebne izdavačke uspomene. Ali pritisci i lomovi zbog izdavanja Ruždija, i dela Dragiše Vasića, 1989. izgledali su kao ozbiljan društveni događaj, danas je to samo daleka uspomena, a društveni smisao građanske i stvaralačke slobode posle iskustva raspada zemlje, rata, neimaštine, izolovanosti i NATO-bombardovanja nešto je sasvim drugo, što Kurejši, naravno, ne zna i na ulicama južnog Londona ne može pronaći. Gde je, međutim, na kraju prošlog veka takav odsudni graničnik kakav bi za građansko društvo u

„ukletoj zemlji“ bio srpski roman „Nacionalistički stihovi“?

Kurejši je lik iz tog prelomnog vremena kada je u izlozima londonskih knjižara Fejber & Fejber u svojoj poznatoj biblioteci, koja se otvorila i za Tišmu, predstavljao pisce neizgovorljivih imena, sa raznih strana sveta, posebno one koji su u britansku prozu unosili tu nepodnošljivu draž sudara sa drugim, naročito sa Azijom u Britaniji. Kurejši u *Crnom albumu* povlači granicu tolerancije i društvene kritike pokazujući da uprkos svim nedostacima Zapad mora da odredi i brani stanovište slobode. *Crni album* je pri tom neobičan pregled čak i muzičke istorije, ne samo društvenih problema, životnih praksi i njihovih nedostataka, a ne samo parodija seksualnih sloboda i univerziteta, napokon to je slika zapadnog društva kao mešavine naroda, nacija, rasa okovanih protivrečnostima razvoja, ekonomije i građanskih sloboda. Kurejšijeva proza pred idejom slobode traži putanju između vulgarnog i uzvišenog, između parodije i pornografije, traktata i pripovedanja, a spas vezuje za slobodu i stvaralačka prava – predstavljene slučajem Salmana Ruždija.

ALEKSANDAR JERKOV

POZORIŠTE

Egzistencijalno bauljanje

Milena Marković: **PAVILJONI**

Reditelj: Alisa Stojanović

Igraju: Goran Kičić, Srđan Timarov, Radi-voje Bukvić, Nataša Šolak, Rada Đurićin, Nebojša Milovanović, Branka Petrić

Svojim debitantskim radom dramom *Paviljoni* (nagrađena u Beču, na konkursu za mlade pisce iz bivše Jugoslavije), Milena Marković pokazuje neke nesumnjive spisateljske potencijale. Na prvom mestu treba ukazati na njen izuzetan dar za pisanje dijaloga: brz, oštar, sočan, duhovit, stilizovan i žargonski plastičan dijalog izdvaja se kao osnovna građa *Paviljona*. Reklo bi se da ovaj komad pripada onoj vrsti dramaturgije u kojoj dijalog nije plod čvrsto uobličениh likova i izoštranih situacija, već, sasvim suprotno, izvor iz koga se polako i postepeno razvijaju i mozaički uobličavaju te dramske situacije i njihovi nosioci.

Koristeći se ovakvim postupkom, Milena Marković gradi naglašeno fragmentarnu dramsku strukturu, postavlja konture nekoliko paralelnih priča koje sve oslikavaju ispraznost i surovost različitih *životnih stilova* (eufemizam za različite